

Nr 567

Av fröken **Elmén m. fl.**, *angående rättsskyddet i skatteärenden.*

(Lika lydande med motion nr 468 i Första kammaren)

Riksdagen har under en följd av år haft att behandla motioner som syftat till en förstärkning av rättsskyddet för den enskilde i skatteärenden. Dessa förslag har regelmässigt avvisats. Riksdagsmajoriteten har därvid *dels* åberopat pågående eller planerat utredningsarbete, *dels* anfört att gällande lagregler på ett betryggande sätt tillgodoser den skattskyldiges rättssäkerhetskrav. Enligt vår mening har emellertid i skatteärenden rättssäkerhetsfrågorna inte lösts på ett i allo tillfredsställande sätt. Genom att lagstiftaren strävar efter att åstadkomma alltmer förfinade regler ökar komplexiteten i skattelagarna, varigenom riskerna för rättsförluster för den enskilde växer.

Det är av flera skäl ytterst väsentligt att skattelagarna utformas och tillämpas på ett sådant sätt att de skattskyldigas rättssäkerhet inte äventyras. Rättstryggheten är ett värde i sig. Som framhållits i tidigare motioner i detta ämne måste skatten vara »rättvis». Skattebördan måste fördelas på i lagstiftningen avsett sätt bland de skattskyldiga efter deras reella inkomstförhållanden och skatteplikt. Om rättsskyddet inte upprätthålls, minskar också medborgarens respekt för skattelagstiftningen, vilket reducerar möjligheterna att uppnå en väl fungerande taxeringskontroll. Det allmännas krav på en effektiv taxering står, som bevillningsutskottet underströk i fjol, inte i motsatsförhållande till den enskildes anspråk på rättssäkerhet.

I de tidigare framställningarna har bland andra problem påpekats bristerna i fråga om kommunikationer mellan taxeringsnämnd och skattskyldig samt i fråga om motiveringen av gjorda avvikelser från deklARATIONERNA. Problemet har särskild aktualitet i fall av skönstaxering. I taxeringsförordningen 65 § finns en regel av innebörd att, där hinder ej möter, den skattskyldige skall beredas tillfälle yttra sig över taxering med avvikelse från självdeklaration. Vid 1964 års riksdag framhöll bevillningsutskottet i fråga om taxeringsnämndens kommunikation med den skattskyldige att denne — bortsett från fall av skriv- och räknefel och liknande — regelmässigt skulle höras. I 69 § stadgas, att den skattskyldige, om självdeklaration icke följts vid taxeringen, skall underrättas om i vilka hänseenden deklARATIONEN frångåtts samt om skälen till detta. I taxeringsförordningen har således problemen med kommunikationerna mellan taxeringsnämnd och skatt-

skyldig beaktats. Däremot uppstår brister genom att bestämmelserna icke rätt tillämpas. Justitieombudsmannen anförde i sitt remissyttrande till bevillningsutskottet över motionerna I: 16 och II: 19 samt I: 453 och II: 545 år 1964, att han vid prövning av klagomål och vid inspektioner »mycket ofta iakttagit brister i tillämpningen av dessa bestämmelser» och att han i anledning av detta funnit sig »föranlåten att ägna förevarande spörsmål särskild uppmärksamhet». Andras erfarenheter av efterlevnaden av ifrågavarande regler bestyrker JO:s uppfattning. För att komma till rätta med bristerna i kommunikationerna förordar vi att gällande tillämpningsföreskrifter snarast överses.

Ett annat delproblem rörande den enskildes rättsskydd i skatteärenden, som tidigare motionsvägen aktualiserats, gäller avsaknaden av särskild befattningshavare med uppgift att bevaka den skattskyldiges rätt gentemot taxeringsintendenten. Som bevillningsutskottet påpekat finns bestämmelser att granskningen av deklARATIONERNA och prövningen av besvär skall ske objektivt och med beaktande av såväl den skattskyldiges som det allmännas intresse. Av taxeringsförordningen framgår att taxeringsnämndsordförande, kronoombud, taxeringsassistent och taxeringsintendent numera ej har till uppgift att särskilt bevaka det allmännas rätt. Deras ställning skall i princip vara opartisk. Taxeringsintendenten skall t. ex. bevaka det allmännas rätt i taxeringsfrågor samt verka för att taxeringarna blir likformiga och rättvisa. Som jämförelse kan nämnas att åklagaren i straffprocessen ej enbart företräder det allmännas intresse. Enligt objektivitetsprincipen, som gäller för åklagare, skall han anmäla även de fakta som talar till den misstänktes förmån. Vid förundersökning skall omständigheter som är gynnsamma för den misstänkte tillvaratas — rättegångsbalken 23: 4. Åklagaren kan även i högre rätt fullfölja talan till den misstänktes förmån — rättegångsbalken 20: 2. Av denna jämförelse framgår att både åklagaren i straffprocessen och taxeringsintendenten, kronoombudet och taxeringsassistenten i taxeringsförfarandet har att tillämpa objektivitetsprincipen. Samtliga dessa befattningshavare *uppfattas* dock vanligen som företrädare för det allmänna av tilltalade respektive skattskyldiga. Lagstiftaren har emellertid ansett att åklagarens principiellt opartiska ställning inte erbjuder ett tillräckligt rättsskydd i straffprocessen. Den misstänkte har också rätt att biträdas av försvarare. Om den misstänkte ej utsett försvarare, skall rätten förordna offentlig försvarare för honom, ifall hans rätt inte kan tillvaratagas utan biträde. Omsorgen om den enskildes rättssäkerhet sträcker sig i straffprocessen i detta hänseende väsentligt längre än i taxeringsförfarandet. Tillskapandet av en särskild befattningshavare med uppgift att bevaka den enskildes rätt i skatteärenden gentemot taxeringsintendenten skulle, som vi ser det, utgöra ett från rättsvärnets synpunkt värdefullt komplement till de regler som ålägger det allmännas organ att ex officio verka till de skattskyldigas fördel, om taxeringen befinnes vara för hög.

I motionerna I: 453 och II: 545 år 1964 förordades en utredning angående möjligheterna att tillsätta en särskild befattningshavare vid JO-ämbetet för prövning av skatteärenden. Detta yrkande, som behandlades av bankoutskottet, avslogs under hänvisning till att JO-utredningen redan överväger dessa frågor. Det förväntas att utredningen blir slutförd under första halvåret 1965. JO, som avgav remissyttrande över motionen, förordade varmt att en särskild tjänst såsom byråchef för skatteärenden genast skulle inrättas vid JO-ämbetet.

I motioner till fjolårets riksdag framhölls också att den enskilde ej får ersättning för kostnader i taxeringsprocess — i första hand gäller det kostnader för rättshjälp — i de fall han vinner mot kronan. Bevillningsutskottet ansåg att motionärernas förslag var värt beaktande men fann ej anledning tillstyrka ytterligare utredning i ämnet. Besvärssakkunniga hade nämligen kommit med förslag om bestämmelser om rätt för enskild till kostnadsersättning av allmänna medel i förvaltningsärenden. Detta förslag remissbehandlas för närvarande.

Vidare påpekade motionärerna skyldigheten för äkta makar att — vid påförd kvarskatteränta för endera maken — själva bevaka att sådant räntebelopp inte skulle ha påförts, om räntebereäkningen gjorts gemensamt för makarna. Bestämmelsen leder i praktiken till att makarna går förlustiga sin rätt. Utskottet delade motionärernas uppfattning att denna fråga förtjänade uppmärksamhet från statsmakternas sida. Under återopande av en inom finansdepartementet upprättad promemoria angående förutsättningarna för ett iakttagande ex officio av ifrågavarande bestämmelser i uppbördsförordningen ville utskottet emellertid inte tillstyrka utredningsyrkandet i motionerna. Förslaget ligger för närvarande under Kungl. Maj:ts prövning.

Bevillningsutskottet ansåg att de i olika motioner till 1964 års riksdag framställda kraven på utredning i syfte att förstärka den enskildes rättsskydd inte borde tillstyrkas. Resultatet av det pågående utredningsarbetet borde avvaktas innan ställning tas till behovet av ytterligare utredningar i frågan. Enligt vår mening finns fortfarande blottor i taxerings- och uppbördsförfarandet som för den enskildes trygghet utgör betydande riskmoment. Vissa av de områden där ett fortsatt reformarbete är angeläget är helt eller delvis föremål för utredningsarbete. Andra angelägna fält ligger vid sidan av utredningsverksamheten. Problemen angående den enskildes ställning i skatteärenden kan enligt vår bestämda uppfattning bättre och mer koncentrerat belysas av *en* utredning med denna speciella uppgift än genom en uppdelning av delfrågor inom detta problemkomplex på flera olika utredningar. Den av oss förordade utredningen bör få i uppdrag *dels* att — i syfte att få en samlad bedömning av den enskildes rättsskydd i skattefrågorna — bereda det material som andra aktuella utredningar förebragt, *dels* att undersöka områden i detta problemkomplex som ännu ej utretts på ett tillfredsställande sätt.

Vi hemställer därför,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om utredning på sätt i motionen anförts och förslag till riksdagen om åtgärder syftande till att förbättra den enskildes rättssäkerhet i skatteärenden.

Stockholm den 26 januari 1965

Brita Elmén

Stig F. Hansson

Bo Turesson

Blenda Ljungberg

i Önnarp

Yngve Hamrin

M. Berglund

Leif Cassel

i Jönköping